

अपंग व्यक्ती (समान संधी) संपूर्ण सहभाग व हक्कांचे संरक्षण
अधिनियम १९९५ नुसार सैनिक कल्याण विभाग, पुणे व
सैनिकी सेवापूर्व शिक्षण संस्था, औरंगाबाद कार्यालयातील
पदांना अपंग आरक्षण लागू करणेबाबत

महाराष्ट्र शासन

सामान्य प्रशासन विभाग,

शासन निर्णय, क्रमांक : सैकवि-२००३/३६९/प्र.क्र.५०/२००३/२८

मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.

दिनांक : २७ ऑगस्ट, २००८.

वाचा :-

- १) अपंग व्यक्ती (समान संधी,संपूर्ण सहभाग व हक्कांचे संरक्षण) अधिनियम,१९९५
- २) शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. एसआरव्ही-१०९७/प्र.क्र.१२/९७/१६-अ,
दिनांक २.५.१९९८
- ३) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र.संकीर्ण-१०९८/१६७२/प्र.क्र.७६/९८/२८,
दिनांक ७.११.१९९८
- ४) शासन परिपत्रक ,सामान्य प्रशासन विभाग,क्र.अपंग-१००१/६१/प्र.क्र.३६/२००२/१६-अ,
दिनांक १०.५.२००२
- ५) शासन परिपत्रक,सामान्य प्रशासन विभाग, क्र,अपंग-१००३/प्र.क्र.१२७/२००३/१६-अ,
दिनांक ६.५.२००४
- ६) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग, क्र. सैकवि-२००३/३६९/प्र.क्र.५०/२००३/२८,
दिनांक ५.११.२००४.

शासन निर्णय :-

अपंग व्यक्ती (समान संधी,संपूर्ण सहभाग व हक्कांचे संरक्षण) अधिनियम,१९९५ (१९९६ चा क्रमांक १) यातील तरतूदीस अनुसरून सामान्य प्रशासन विभागाने अनुक्रमांक २ वरील परिपत्रकानुसार सर्व विभागांना सविस्तर सूचना निर्गमित केल्या व अधिनियमातील कलम ३२ व ३३ प्रमाणे प्रत्येक संवर्गात, अपंग व्यक्तिसाठी सरळसेवा भरती आरक्षण विहित करणे किंवा सूट देण्याबाबतची कार्यवाही करण्याच्या सूचना दिल्या होत्या.

२. सैनिक कल्याण विभाग,पुणे व सैनिकी सेवापूर्व शिक्षण संस्था,औरंगाबाद यांच्या कार्यालयातील गट अ ते गट ड मधील पदे माजी सैनिकांमधून भरण्यात येतात. तसेच त्या पदांची कर्तव्ये व जबाबदा-या व त्यांच्या कामाचे विशिष्ट स्वरूप आणि या कार्यालयांच्या आस्थापनेवरील सरळसेवेने भरावयाच्या पदांवर १) अंध , अल्पदृष्टी (दृष्टीक्षीणता) २) कर्ण बधिर ३) अस्थिव्यंग या प्रवर्गापैकी कोणत्या प्रवर्गातील व्यक्ती पात्र ठरू शकतात किंवा ठरू शकत नाही याबाबतच्या तज्ज्ञ समितीच्या शिफारसी विचारात घेवून शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र.सैकवि-२००३/३६९/प्र.क्र.५०/२००३/२८, दिनांक ५.११.२००४ च्या आदेशान्वये कोणत्या पदावर

अपंगांना आरक्षण लागू करायचे व कोणत्या पदाला आरक्षणातून सूट द्यायची याबाबत निर्णय घेण्यात आला होता.

३. मा.उच्च न्यायालयात नॅशनल फेडरेशन फॉर ब्लॉईड या संस्थेने दाखल केलेल्या जनहित याचिका क्र.१२९/२००३, लिगल एड सेंटर, पुणे यांनी दाखल केलेल्या जनहित याचिका क्र.७०/२००२ या संदर्भात मा.उच्च न्यायालयाने अपंगांसाठी सुयोग्य पदनिश्चितीचे शासन निर्णय पुनर्विलोकित करून सुधारित शासन निर्णय निर्गमित करण्याबाबत सूचीत केले होते. त्यानुसार उपरोक्त शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग, क्र.सैकवि-२००३/३६९/प्र.क्र.५०/२००३/२८, दिनांक ५.११.२००४ यामध्ये तज्ज्ञ समितीने सुधारणा केल्या होत्या.

४. त्यानुसार सैनिक कल्याण विभाग, पुणे व सैनिकी सेवापूर्व शिक्षण संस्था, औरंगाबाद या कार्यालयांतील पदांना अपंगांचे आरक्षण लागू करणे व सूट देणे याबाबतचा शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग, क्र. सैकवि-२००३/३६९/प्र.क्र.५०/२००३/२८, दिनांक ५.११.२००४ अधिक्रमित करून परिशिष्ट अ व ब मध्ये दर्शविलेल्या पदांना आरक्षण लागू करणे व सूट देणे याबाबत आता खालीलप्रमाणे सुधारित निर्णय घेण्यात येत आहे :-

"अपंग व्यक्ती (समान संधी,संपूर्ण सहभाग व हक्कांचे संरक्षण) अधिनियम, १९९५ (१९९६ चा क्र.१) या अधिनियमातील कलम ३२ व ३३ नुसार सैनिक कल्याण विभाग,पुणे व सैनिकी सेवापूर्व शिक्षण संस्था,औरंगाबाद कार्यालयातील पदांना या शासन निर्णयासोबतच्या परिशिष्ट अ व ब मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे ३ टक्केपर्यंत सरळसेवा भरतीमध्ये आरक्षण ठेवण्यात यावे. सदर परिशिष्टातील ज्या पदांना अपंग आरक्षण लागू केले आहे त्या पदांवर सरळसेवा भरतीसाठी अपंगत्वाचे प्रमाण किमान ४० टक्के असे राहिल.

सरळसेवा भरतीने भरावयाच्या पदांकरीता अपंग उमेदवारांसाठी शारीरिक पात्रतेचे निकष उपरोक्त विवरणपत्रांमध्ये दर्शविल्याप्रमाणे असतील. विहित मार्गाने उमेदवारांची शिफारस प्राप्त झाल्यानंतर अशा उमेदवारास शारीरिक पात्रते संदर्भात संबंधित विषयाच्या तज्ञांचा समावेश असलेल्या वैद्यकीय मंडळाने प्रमाणित केल्यानंतरच अशा अपंग व्यक्तींची शासन सेवेत संबंधित संवर्गात खाली दर्शविलेले निकष विचारात घेऊन नियुक्ती करण्यात येईल :

अ) संबंधित पदाच्या सेवाप्रवेश नियमातील तरतूदीनुसार अर्हताधारक असेल तर,

ब) त्या त्या संवर्गातील पदांची कर्तव्ये व जबाबदा-या लक्षात घेऊन त्याप्रमाणे वैद्यकीय

मंडळाने सक्षम ठरविल्यास."

५. सदर आदेश सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य क्रीडा व विशेष सहाय्य विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.३१/०६/सु-३, दिनांक ६.३.२००६ व सामान्य प्रशासन विभागाच्या (सेवा) अनौपचारिक संदर्भ क्र.१४५/१६-अ, दिनांक २७.३.२००६ अन्वये प्राप्त सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहेत.

६. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक २००८०८२७११२८५३००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

सही/-

(अ.द.जोशी)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

मा.राज्यपाल यांचे सचिव,
मा.मुख्यमंत्री यांचे सचिव,
मा.उपमुख्यमंत्र्यांचे सचिव
सर्व मंत्री, राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव ,
मुख्य सचिव,
शासनाचे सर्व अपर मुख्य सचिव, प्रधान सचिव, सचिव,
*प्रबंधक, उच्च न्यायालय, अपील शाखा/मूळ शाखा, मुंबई,
*प्रबंधक, लोकायुक्त व उप लोकायुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई,
*आयुक्त, राज्य निवडणूक आयोग, मुंबई,
*सचिव, महाराष्ट्र विधान मंडळ सचिवालय, मुंबई,
*सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई,
सर्व विभागीय आयुक्त,
संचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मुंबई, मंत्रालय,
महालेखापाल, लेखा व अनुज्ञेयता, महाराष्ट्र - १, मुंबई,
महालेखापाल, लेखा परीक्षा, महाराष्ट्र - १, मुंबई,
महालेखापाल, लेखा व अनुज्ञेयता, महाराष्ट्र - २, नागपूर
महालेखापाल, लेखा परीक्षा, महाराष्ट्र - २, नागपूर
संचालक, सैनिक कल्याण विभाग, राष्ट्रीय युद्ध स्मारकासमोर, सोलापूर रस्ता, घोरपडी, पुणे
संचालक, सैनिकी सेवापूर्व शिक्षण संस्था, सिडको, ए-१२, सेक्टर ३, मौलाना आझाद कॉलेजच्यामागे, नविन औरंगाबाद - ४३१ ००३,
सर्व जिल्हा सैनिक कल्याण अधिकारी, जिल्हा सैनिक कल्याण कार्यालय,
सर्व मंत्रालयीन विभाग,
सामान्य प्रशासन विभागातील सर्व कार्यासने,
निवड नस्ती (२ प्रती).

* पत्राने.

परिशिष्ट -अ

सामान्य प्रशासन विभागातर्गत सैनिक कल्याण विभाग,पुणे व त्यांच्या अधिपत्याखालील कार्यालयातील या कार्यालयातील पदांना सरळसेवा भरतीमध्ये

अपंग आरक्षण शारिरीक पात्रतेचे निकष ,अपंगत्वाचा पात्र प्रकार दर्शविणारे विवरणपत्र

सैनिक कल्याण विभाग,पुणे व त्यांच्या अधिपत्याखालील जिल्हा सैनिक कल्याण कार्यालये

अ.क्र.	पदाचे नाव	अपंगत्वाचा प्रकार			आरक्षणाची टक्केवारी	अभिप्राय
		अंध/अल्प दृष्टी (दृष्टीहिनता)	बहिरे पणा	अस्थिव्यंग किंवा मतीमंद	प्रत्येक प्रवर्गात १%	
१	गट "अ" संचालक	पात्र /L.V	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/O.A	प्रत्येक प्रवर्गात १%	पद एकाकी असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
२	उपसंचालक	पात्र(P.S)/L.V	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/O.A	प्रत्येक प्रवर्गात १%	उप संचालक,सै.क.वि.,पुणे व जिल्हा सैनिक कल्याण अधिकारी व प्रभारी अधिकारी ,छात्रपूर्व प्रशिक्षण केंद्र,अहमदनगर ही पदे जिल्हा सैनिक कल्याण अधिकारी या संवर्गातून भरण्यात येतात. त्यामुळे या तीनही पदांना एकत्रितपणे आरक्षण लागू आहे.
३	शहर /जिल्हा सैनिक कल्याण अधिकारी	पात्र(P.S) /L.V	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/O.A		
४	प्रभारी अधिकारी, छात्रपूर्व प्रशिक्षण केंद्र,अहमदनगर	पात्र(P.S)/L.V	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/O.A		
५	गट "ब" अधीक्षक	पात्र L.V	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/O.A	प्रत्येक प्रवर्गात १%	एकाकी व पदोन्नतीचे पद असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
६	लेखाधिकारी	पात्र L.V	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/O.A	प्रत्येक प्रवर्गात १%	लेखा व कोषागार कार्यालयाकडून सदर पदे प्रतिनियुक्तीवर भरण्यात येतात. त्यामुळे या पदांना आरक्षण लावण्याचा प्रश्न उद्भवत नाही.
७	सहा.लेखाधिकारी	पात्र L.V	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/O.A	प्रत्येक प्रवर्गात १%	लेखा व कोषागार कार्यालयाकडून सदर पदे प्रतिनियुक्तीवर भरण्यात येतात. त्यामुळे या पदांना आरक्षण लावण्याचा प्रश्न उद्भवत नाही.

८	गट क लघुलेखक (उ.श्रेणी)	पात्र L.V/B	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/B.L	प्रत्येक १%	प्रवर्गात	पद एकाकी असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
९	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)	पात्र L.V/B	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/B.L	प्रत्येक १%	प्रवर्गात	पद एकाकी असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
१०	सहा.अधीक्षक	पात्र L.V	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/O.A	प्रत्येक १%	प्रवर्गात	हे पद पदोन्नतीने भरण्यात येत असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
११	लेखा लिपिक	पात्र L.V	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/B.L	प्रत्येक १%	प्रवर्गात	एकाकी पद असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
१२	भांडार लिपिक	पात्र L.V	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/B.L	प्रत्येक १%	प्रवर्गात	एकाकी पद असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
१३	वरिष्ठ लिपिक	पात्र L.V	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/B.L	प्रत्येक १%	प्रवर्गात	पदोन्नतीने भरण्यात येत असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
१४	कल्याण संघटक	पात्र L.V, B	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/O.A	प्रत्येक १%	प्रवर्गात	आरक्षण लागू आहे.
१५	वसतीगृह अधीक्षक	पात्र L.V	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/O.A	प्रत्येक १%	प्रवर्गात	आरक्षण लागू आहे.
१६	टंकलेखक (मराठी)	पात्र L.V.B	पात्र (P.D)/D	पात्र (O.L)/B.L	प्रत्येक १%	प्रवर्गात	आरक्षण लागू आहे.
१७	कनिष्ठ लिपिक/ लिपिक-नि-टंकलेखक	पात्र L.V.	पात्र (P.D)/D	पात्र (O.L)/B.L			
१८	गट"ड" नाईक	पात्र(P.S)/L.V	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/O.A	प्रत्येक १%	प्रवर्गात	पदोन्नतीने भरण्यात येत असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
१९	शिपाई	पात्र L.V	पात्र (P.D)	पात्र (O.L)/O.A	प्रत्येक १%	प्रवर्गात	आरक्षण लागू आहे.
२०	सफाईगार	पात्र L.V	पात्र (P.D)/D	पात्र (O.L)/O.A	प्रत्येक १%	प्रवर्गात	आरक्षण लागू आहे.

परिशिष्ट - ब

सामान्य प्रशासन विभागातर्गत सैनिकी सेवापूर्व प्रशिक्षण संस्था, औरंगाबाद या कार्यालयातील पदांना सरळसेवा भरतीमध्ये अपंग आरक्षण शारिरीक पात्रतेचे निकष ,अपंगत्वाचा पात्र प्रकार दर्शविणारे विवरणपत्र
सैनिकी सेवापूर्व प्रशिक्षण संस्था, औरंगाबाद

अ.क्र.	पदाचे नाव	अपंगाचा प्रकार			आरक्षणाची टक्केवारी	विभागाचे अभिप्राय
		अंध/अल्पदृष्टी (दृष्टीहिनता)	बहिरेपणा	अस्थिव्यंग किंवा मतीमंद		
१	गट "अ" संचालक	पात्र / L.V	पात्र(P.D)	पात्र(O.L)/ O.A	प्रत्येक प्रवर्गात १%	एकाकी पद असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
२	गट "ब" अधीक्षक-नि-लेखापाल	पात्र L.V	पात्र(P.D)	पात्र(O.L)/ O.A	प्रत्येक प्रवर्गात १%	एकाकी पद असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
३	गृह रक्षक	पात्र L.V	पात्र(P.D)	पात्र(O.L)/ O.A	प्रत्येक प्रवर्गात १%	एकाकी पद असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
४	गट "क" लघुलेखक (उ.श्रेणी)	पात्र L.V	पात्र(P.D)	पात्र(O.L)/ BL	प्रत्येक प्रवर्गात १%	एकाकी पद असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
५	लेखा लिपिक	पात्र L.V	पात्र(P.D)	पात्र(O.L)/ BL	प्रत्येक प्रवर्गात १%	एकाकी पद असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
६	वरिष्ठ लिपिक	पात्र L.V	पात्र(P.D)	पात्र(O.L)/ BL	प्रत्येक प्रवर्गात १%	एकाकी पद आहे तसेच पदोन्नतीचे पद असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
८	कनिष्ठ लिपिक	पात्र L.V	पात्र(P.D)	पात्र(O.L) BL	प्रत्येक प्रवर्गात १%	एकत्रितपणे आरक्षण लागू आहे.
९	लिपिक-नि-टंकलेखक	पात्र (P.S)/ L.V.	पात्र(P.D)	पात्र(O.L)/ BL		

१०	गट"ड" स्वयंपाकी	पात्र L.V	पात्र(P.D)	पात्र(O.L)/ O.A	प्रत्येक प्रवर्गात १%	एकाकी पद असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. तरी सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
११	शिपाई	पात्र L.V	पात्र(P.D)	पात्र(O.L)/ O.A	प्रत्येक प्रवर्गात १%	आरक्षण लागू आहे.
१२	मसालची	पात्र L.V	पात्र(P.D)	पात्र(O.L)/ O.A	प्रत्येक प्रवर्गात १%	एकाकी पद असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
१३	सफाईगार	पात्र L.V	पात्र(P.D) /D	पात्र(O.L)/ O.A	प्रत्येक प्रवर्गात १%	आरक्षण लागू आहे.
१४	सफाईगार-नि-पहारेकरी	पात्र L.V	पात्र(P.D)	पात्र(O.L)/ O.A	प्रत्येक प्रवर्गात १%	एकाकी पद असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
१५	ग्राउंडमन	पात्र L.V	पात्र(P.D)	पात्र(O.L)/ O.A	प्रत्येक प्रवर्गात १%	एकाकी पद असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.
१६	माळी	पात्र L.V	पात्र(P.D) /D	पात्र(O.L)/ O.A	प्रत्येक प्रवर्गात १%	एकाकी पद असल्यामुळे आरक्षण लागू नाही. सदर पद अपंगाच्या आरक्षणातून वगळण्यात यावे.